

Børn og unge i krydsfeltet mellem støtte og straf

Krydsfeltet

Med en ny lov om bekæmpelse af ungdomskriminalitet indførte Danmark den 1. januar 2019 et særskilt børne- og ungdomsstrafferetligt system.

Dette er et brud med traditionen om at samfundets indsats over for de alleryngste altid skal baseres (iværksættes og gennemføres) efter vurdering af individets behov for støtte og vejledning og derfor bygge på pædagogiske, sociale og psykologiske behovsvurderinger.

Reelt er de muligheder for adfærdskorrigerende indgreb, der indeholdes i lovgivningen i det væsentlige de samme, som i dag findes i den sociale lovgivning. Men initiativretten (og -pligten) er flyttet fra de sociale myndigheder til politiet. Iværksættelsesgrundlaget er politiets mistanke (viden?) om lovovertrædelser og beslutningskompetencen er flyttet fra de sociale myndigheder til et nyt *ungdomskriminalitetsnævn*, der består af dommere, politifolk samt medarbejdere fra de sociale myndigheder.

For en del af børnene/de unge udgør systemet en form for ”fast track” til opnåelse af den samme støtte, som de sociale myndigheder kan iværksætte over for alle børn og unge med behov for det. ”Adgangsbilletten” til det hurtige spor er, at man har begået (eller er mistænkt for at have begået) kriminalitet.

Til at føre kontrol med, at barnet (den unge) efterlever ungdomskriminalitetsnævnets afgørelse oprettes en *ungekriminalforsorg*.

De sociale myndigheder har i nogle tilfælde fået kritik for ikke at løfte deres ansvar, hvis et barn eller en ung har begået meget alvorlig kriminalitet. Kritikken lyder på, at dette skulle have været forudset og forhindret. Sådanne (meget få) sager har ført til, at man fra politisk side nu vil flytte initiativretten over til politiet.

Lov om bekæmpelse af ungdomskriminalitet, i kraft 1. januar 2019

Loven angår personer i alderen 10-17 år og er rettet mod henholdsvis personfarlig kriminalitet

og anden alvorlig kriminalitet efter straffeloven, lov om Euforiserende stoffer, våbenlov og knivlov. Derudover skal der foreligge en vurdering af recidivrisiko i de tilfælde, hvor der ikke er tale personfarlig kriminalitet.

Hele lovens scenarie, sprog mv. lægger sig tæt op ad en traditionel straffesag, der føres i retten. Dog er der et par væsentlige afvigelser, særligt angående de 10-14 årige. Eftersom den kriminelle lavalder er 15, kan en person over 15 ikke betragtes som lovovertræder uden at vedkommende har fået sin skyld prøvet i retten og retten af pålagt en passende straf. Som logisk følge deraf kan personer, der er over 15 heller ikke henvises til ungdomskriminalitetsnævn, hvis ikke, de er fundet skyldige i retten. Men eftersom de 10-14 årige ikke kan få deres skyld prøvet i retten, henvises de til nævnet på grundlag af politiets mistanke. Barnet har ikke nogen forsvarer (eftersom der ikke er tale om en domstol), men der kan medvirke en bisidder, ligesom forældre også er indkaldt.

De 10-14 årige kan pålægges straksreaktioner (af genoprettende karakter) og/eller forbedringsforløb af op til 4 års varighed. Sidstnævnte kan indebære institutionsanbringelse på både lukket og lidt mere åben institution. De, der er fyldt 12 år, kan anbringes i særlig sikret institution (som ligner lukket fængsel, men har pædagogisk personale).

De 15-17 årige kan pålægges det samme. For denne gruppes vedkommende skal straffen først afvikles og derefter skal nævnets pålæg iværksættes.

Der er ingen anke- eller klagemuligheder.

Hvad vil man opnå – og med hvilke midler?

I loven og bemærkningerne hertil præsenteres formålet med loven således: ”Børn og unge skal bringes ud af kriminalitet og tilbage i fællesskabet.”

Kort sagt skal midlerne til at nå dette mål være virkemidler, som hører hjemme i de sociale myndigheders værktøjskasse. Barnet (den unge) er tvunget til at underkaste sig det, der besluttes. Enten efter man har afsonet en straf eller uden at være dømt – afhængig af alder. De yngste har de svageste retssikkerhedsgarantier. Adgangen til hjælp skal altså (for denne gruppe) gå igennem kriminalitet.

Ideologisk er det sociale system og hele den strafferetlige proces (efterforskning, tiltale, dom, fuldbyrdelse) båret af to forskellige sæt af tankegods.

Det sociale system er baseret på hjælp, tilbud, frivillighed og individuelt tilpasning. Her handler det om at afhjælpe problemer i samarbejde med den, der har problemerne, så langt samfundets ressourcer rækker.

Straffesystemet er orienteret imod at statuere en kritik af en borgers adfærd. Inden for lovens og humanistiske princippers rammer er det accepteret at straffen indebærer pine, afsavn mv. straffen udmåles ikke efter behov, men i forhold til ”kriminalitetens grovhed”, som det strafferetlige proportionalitetsprincip formuleres.

Med den nye lov foretages en sammensmeltning af principper, ideologier mv. En gruppe børn og unge, som ifølge statistikken bliver mindre år for år, skal udsættes for en ”sandwich”, der hedder tvang til hjælp. For de yngstes vedkommende uden de samme ”garantier” for at tvangen først iværksættes, når legitimiteten og legaliteten for at tvinge (bevis for strafferetlig skyld) er til stede. For de ældstes vedkommende, derimod er situationen den paradoksale, at de udelukkende har adgang til den hjælp, som myndighederne har vurderet, de har brug for, hvis de findes skyldige i kriminalitet.

Hvis de involverede borgere har vanskeligt ved at finde meningen med det hele, er det ganske forståeligt. Det har jeg også.

Det nye system skal arbejde under stramme tidsrammer og når politiet har sat processen i gang, kan ingen anden myndighed stoppe den. Med andre ord bliver der ekstra stort pres på kapaciteten.

Tilbage står de usynlige børn og unge, der har behov for myndighedernes hjælp. De stille piger, der skærer i sig selv (i stedet for andre) og de bange drenge, der gemmer sig på værelset for ikke at stå i vejen for en fars eller mors uddeling af lussinger, når de gribes af frustration. De kommer efter alt at dømmes til at vente endnu længere, før nogen får tid og ressourcer til at hjælpe dem.

Afslutning

Lov om bekæmpelse af ungdomskriminalitet er vedtaget af et bredt flertal i Folketinget. Også Socialdemokratiet, som leder forhandlingerne om en ny regering efter valget den 5. juni 2019, har tilsluttet sig. Der er derfor ikke udsigt til at den nye ordning bliver lukket igen lige med det samme. Det man kan håbe er, at politiets ledere og den måde de beskriver instrukserne til de af deres medarbejdere, der screener sager for henvisning til ungdomskriminalitetsnævne, får anlagt et hensigtsmæssigt niveau i screeningsprocessen. Her er både hensyn til børn og unge og til samfundets ressource-udnyttelse på spil.